

JAUN ZURIA

Euskaldunon ahoz ahoko tradiziotik dakigunez, Mundakako herriak bisita berezi bat izan zuen bederatzigarren mendearen azken antzean. Eskoziako erregearen alabaren bat omen zen eta haurdun zegoen, mundakarek euren hondartzan deslari eta errukarri aurkitu zutenean.

Emakume horren jatorriaz zertxobait jakin arren, inork ez zekien argi mundura etortzeko zen haur horren aita nor izan zitekeen, amak berak ez omen zekielako zehatz-zehatz. Batzuen ustez, eskoziar printzeren bat, beste batzuentzat Sugaar, Mari Anbotokoaren senarra, eta hirugarren batzuentzat Mundakatik baleatan-edo joandako santimamiñetar arrantzalaren bat.

Behin Mundakaraz gero, emakume misteriotsu hori, Busturiko Lekobide jauntxoak hartu zuen alabaordetzat bere etxean eta, ondo baino hobeto esateaz gain, euskaldundu ere egin zuen etorkizunari begira.

Heldu zitzaion printzesa horri haurra izateko eguna eta ume eder eta polit hori hazpegiak ondo zituela jaio zen, egin ere. Lekobiderenean bizipoza zen nagusi eta jauntxorik jauntxo Bizkai osoan zabaldu zen ume horren berri.

Ume zurixka, begiurdin eta ilehoria haziz eta heziz zetorren eta Lekobideren eskutik ikasi beharreko guztiak ikasi zituen, etxean etxeko gauzak eta kanpoan kanpokoak.

Urteak joan urteak etorri, berri larriak eta norbere onetik ateratzekoak heldu ziren Bizkaira eta, hoba ez, Lekobideren belarrietara. Nor eta Ordoño, Leongo erregearen semea, Bakioraino sartu zela zabaldu zen Bizkaiko jauntxoan artean.

Zer edo zer egin behar zela eta, jo adarrak hartarako bost mendi ospetsuetan, hots, Sollube, Oiz, Gorbeia, Ganekogorta eta Koltizan, eta Gernikako Arbolapean elkartu ziren Lekobide eta gaisetiko jauntxo guztiak.

Ordoñori aurka egitea erabaki zuten. Lehenengoz, bakez joan ziren Ordoñorengana baina hura ez zegoen atzera egitera eta gainera mespretxu bezala edo, baldintza bat jarri zuen bere aurka gerra egiteko. Hauxe: errege odolekoa izan behar zuela bere aurkako buruzagiak, bazekielako, antza, Bizkaian ez zegoela errege odolekorik.

Lekobidek orduan, bere etxean jaio, hazi eta hezi zuen hogeita bi urteko gaztea izendatu zuen Ordoñoren kontrako kapitain lanak egiteko, bera baitzen errege odoleko bakarria bizkaitarren artean. Beste jauntxoetarik inork ere ez zuen ezetzik esan beldur sartuak jota dardarotsean zeudelako.

Izendatutako eguna heldu zenean, han zeuden Arrigorriagako Padura lur zelaian Ordoño bere jarraitzaileekin alde batean eta bizkaitar guztiak bestean, errege odoleko kapitain gaztea, Busturiko Lekobide eta Durangoko Santxo Estigiz aurretik zirela.

Jaun Zuria, Gernikako Batzar Etxean dagoen olioaren arabera (XVI. mendea).

Hazi zen norgehiagoka eta han ez zegoen bizkaitarrei irabaztekorik. Padura guztia ziprztindu omen zen odol gorri eta gero hortik etorri omen zitzaion “Arrigorriaga” izena bera ere.

Behin Ordoño hilez gero, bizi-rik geratu ziren ordoñotarrak itzuli egin ziren orpoetan har barik etorritako bideetatik, atzera begiratzen ausartzen ez zirela. Bizkaitarrak atzerik hara joan zitzaizkien, harik eta Luiaondoko Malato zuhaitza jo arte, eta hantxe jarri omen zuten mugarria, armak lurrera botata.

Behin bakea lortuz gero, bizkaitarrek lur eman zieten alde bateko zein besteko hildako guztiei. Ordoño, gerokoek ere jakiteko lekukotzat edo, Arrigorriagako eliz atarian hilobiratu omen zuten, harrizko hilobi batean burdinazko hesi batez inguratutik.

Bizkaitarrak libre geratu ziren eta aurrerakoan jaurerria sortzea pentsatu zuten, Bizkaiko lurraldea han-hor-hemengo erasoetatik jagoteko.

Pentsatu eta egin. Handik geroago batera, Gernikan elkartu ziren Bizkaiko jauntxo guztiak eta Lekobiderenean gizondu eta kapitain lanetan Paduran garaile atera zen mutil gaztea Bizkaiko Jaurerriko lehen jaun izendatzea onartu zuten, aho batez egin ere gainera.

Izenetik hasi ziren. Jaun Zuria izango zen bere izena eta egia ala ez, horrela ezagutzera eman zen Bizkaiko Jaurerriaren historian.

Izena eman eta gero, itun bat egin zuten. Jaun Zuria izendatu berriari lur, baso, ola, meategi eta abarren eskubideak eman zizkioten eta horren truke Jaun Zuriak zin egin zuen berak eta beraren jarraitzaileek bizkaitarren askatasuna eta frankiziak gorde eta babestuko zituztela.

Egia edo ez, horrelaxe kontatu eta idatzi izan da Bizkaiko Jaurerriaren sorrera. “Ezerezetik ez omen dator ezer” dio herri esaerak, baina hau etorri egin zaigu. “Denborak agertuko digu elurra mendian”.

Juan Manuel Etxebarria Ayesta
Euskal Filologian doktorea